

Bogdan Giemza

"Rok Wiary" w perspektywie duszpasterskiej

Studia Salvatoriana Polonica 6, 13-28

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. BOGDAN GIEMZA SDS

■ *Rok Wiary* w perspektywie duszpasterskiej

Z inicjatywy Benedykta XVI okres od 11 października 2012 roku do 24 listopada 2013 roku będzie przeżywany w Kościele katolickim jako *Rok Wiary*. Po co nam *Rok Wiary*? Czy nie wystarczy kierować się nauką Chrystusa na co dzień? Na te i podobne pytania znajdziemy odpowiedź, biorąc do ręki list apostolski Ojca świętego *Porta fidei*, w którym określa podstawowe cele i okoliczności tejże inicjatywy, oraz wczytując się w obfite papieskie nauczanie.

Celem artykułu jest nakreślenie perspektywy duszpasterskiej *Roku Wiary*. Zostanie ono ujęte w pięciu punktach. Najpierw autor krótko przedstawi same fakty dotyczące zapowiedzi tego wydarzenia, następnie podejmie próbę odpowiedzi, dlaczego ogłoszono *Rok Wiary* i nakreśli jego kontekst kościelny i społeczno-kulturowy. Całość dopełnia opis jego celów nakreślony przez papieża i omówienie wskazań duszpasterskich przygotowanych z tej okazji przez dykasteria watykańskie.

I. Zapowiedź *Roku Wiary*

W dniach 15–16 października 2011 roku w Rzymie odbywało się międzynarodowe spotkanie na temat nowej ewangelizacji. To właśnie wtedy, w homilii wygłoszonej podczas mszy św. odprawianej 16 października w Bazylice św. Piotra, papież Benedykt XVI oficjalnie zapowiedział ogłoszenie *Roku Wiary*. Odwołując się do czytanej wówczas Ewangelii (Mt 22,15-21), papież podkreślił, że misją Kościoła jest nie tylko przypomnianie różnicy między władzą cezara i władzą Boga. Zadaniem Kościoła jest przede wszystkim „mówienie

Ks. dr BOGDAN GIEMZA SDS – doktor teologii pastoralnej; adiunkt na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu; e-mail: bogdan@sds.pl.

o Bogu, przypominanie o Jego najwyższej władzy, uświadamianie wszystkim, zwłaszcza chrześcijanom, którzy zagubili własną tożsamość, prawa Boga do tego, co do Niego należy, czyli do naszego życia”. Z myślą, „ażeby dać nowy impuls misji całego Kościoła” w prowadzeniu ludzi ku Chrystusowi, zapowiedział wydanie specjalnego listu apostolskiego ogłaszającego *Rok Wiary*. Papież ogłosił, że rozpocznie się on 11 października 2012 roku i zakończy 24 listopada 2013 roku, w uroczystość Chrystusa Króla Wszechświata. „Będzie to czas łaski i wysiłku coraz pełniejszego nawrócenia do Boga, aby umocnić naszą wiarę w Niego i aby głosić Go z radością człowiekowi naszych czasów” – podkreślił Benedykt XVI¹.

Również w rozważaniu wygłoszonym tego samego dnia przed modlitwą Anioł Pański, nawiązując do homilii, Ojciec Święty powiedział, że postanowił ogłosić specjalny *Rok Wiary*. „Uważam – mówił papież – że w pół wieku od otwarcia Soboru, związanego ze świętej pamięci bł. Janem XXIII, będzie stosowne zarówno odwołanie się do piękna i głównego miejsca wiary, obowiązku umacniania i pogłębiania jej w wymiarze osobistym i wspólnotowym oraz czynienia tego nie tyle z punktu widzenia świętowania, ile przede wszystkim na poziomie misyjnym, właśnie w perspektywie misji *ad gentes* i nowej ewangelizacji”².

Zgodnie z zapowiedzią, z datą 11 października 2011 roku, został ogłoszony list apostolski Benedykta XVI noszący tytuł *Porta fidei* (Podwoje wiary), w którym uzasadniono inicjatywę ogłoszenia *Roku Wiary*, jak też jego cele³. W tymże liście zapowiedziano wydanie odpowiedniej Noty, zredagowanej przez Kongregację Nauki Wiary w porozumieniu z kompetentnymi dykasteriami Stolicy Apostolskiej, „która ma dać Kościołowi oraz wiernym pewne wskazania, jak przeżyć ten *Rok Wiary* w sposób najbardziej efektywny i właściwy, w służbie wiary i ewangelizacji” (PF 12). *Nota zawierająca wskazania duszpasterskie na Rok Wiary* została opublikowana przez Kongregację Nauki Wiary z datą 7 stycznia 2012 roku⁴.

¹ Benedykt XVI, *Głoszenie Ewangelii słowem, mocą Ducha Świętego i wielką siłą przekonania*, „L'Osservatore Romano” 32(2011) nr 12, s. 16.

² Tenże, *Niech dzięki naszemu świadectwu słowo Pańskie «szerzy się i rośnie»*, „L'Osservatore Romano” 32(2011) nr 12, s. 17.

³ Tenże, List apostolski *Porta fidei* (cyt. dalej: PF), „L'Osservatore Romano” 32(2011) nr 12, s. 4-10.

⁴ *Nota Kongregacji Nauki Wiary zawierająca wskazania duszpasterskie na Rok Wiary*, „L'Osservatore Romano” 33(2012) nr 3, s. 53-59.

II. Dlaczego został ogłoszony *Rok Wiary*?

Trzeba mieć najpierw na uwadze, że *Rok Wiary* był już obchodzony w Kościele z inicjatywy papieża Pawła VI w 1967 roku z okazji 1900. rocznicy męczeńskiej śmierci apostołów Piotra i Pawła. Benedykt XVI w swoim liście przypomniał, że „miał to być w jego [Pawła VI] zamierzeniu uroczysty moment, w którym w całym Kościele będzie «prawdziwie i szczerze wyznana ta sama wiara». Chciał on ponadto, aby ta wiara była potwierdzona w sposób «indywidualny i zbiorowy, wolny i świadomy, wewnętrzny i zewnętrzny, pokorny i szczerzy». Myślał, że w ten sposób cały Kościół będzie mógł zyskać na nowo «wyraźną świadomość swej wiary, aby ją ożywić, oczyścić, aby ją potwierdzić oraz wyznawać». Wielkie wstrząsy, które miały miejsce podczas owego Roku, ukazały jeszcze wyraźniej potrzebę tego rodzaju obchodów” (PF 4). Benedykt XVI nie precyzuje powodów tych wstrząsów w Kościele, ale skądinąd wiadomo o zamęcie w Kościele po zakończeniu Soboru Watykańskiego II związanym z jego błędną interpretacją i recepcją. Inny powód to tzw. Katechizm Holenderski opublikowany w 1966 roku przez episkopat Holandii i zamieszczenie po ogłoszeniu w 1968 roku encykliki Pawła VI *Humanae vitae*.

Inicjatywa Benedykta XVI wydaje się naturalną i logiczną konsekwencją jego nauczania. Wcześniej otrzymaliśmy jego encyklikę o miłości chrześcijańskiej *Deus caritas est* (25.12.2005), następnie o nadziei chrześcijańskiej *Spe salvi* (30.11.2007). Ogłoszenie *Roku Wiary* trzeba też widzieć w perspektywie jego pasterskiej troski zleconej przez Jezusa, aby jako głowa Kościoła „umacniał braci w wierze” (Łk 22,32). Jak wyjaśnia w liście *Porta fidei*, od początku pontyfikatu zależało mu na tym, aby Kościół odnalazł na nowo drogi wiary i rozniecił w sobie „radość i odnowiony entuzjazm spotkania z Chrystusem” (PF 2). To papieskie pragnienie wpisuje się w zadania biskupa, o których mówił Benedykt XVI w homilii wygłoszonej 6 stycznia 2012 roku. Rozważając ewangeliczny opis pokłonu Jezusowi złożonemu przez Mędrców ze Wschodu, podkreślił, że byli oni ludźmi o niespokojnym sercu. Słyszymy tu echo myśli św. Augustyna, w którym papież jest rozmiłowany. Ojciec Święty dokonał też bardzo oryginalnej interpretacji augustyńskiej myśli, że niespokojne jest serce człowieka, dopóki nie spocznie w Bogu. Podkreślił, że także „Serce Boga jest niespokojne o człowieka. Bóg nas oczekuje. On nas poszukuje. Także On nie jest spokojny, dopóki nas nie znajdzie. Serce Boga jest niespokojne, i dlatego wyruszył On w drogę do nas – do Betlejem, na Kalwarię, z Jerozolimy do Galilei, i aż po krańce świata”. Zwracając się do biskupów, powiedział: „pozwołcie, by poruszył was niepokój Boga, aby Boże pragnienie człowieka mogło

być zaspokojone”⁵. Warto przywołać obszerniejszy passus homilii, w którym nakreślone zostały zadania biskupów: „Także biskup musi być człowiekiem o niespokojnym sercu, który nie zadowala się zwykłymi rzeczami tego świata, lecz idzie za niepokojem serca, który każe mu coraz bardziej zbliżać się wewnątrz do Boga, poszukiwać Jego Oblicza, poznawać Go coraz bardziej, aby móc Go coraz bardziej kochać. Także biskup musi być człowiekiem o czujnym sercu, który postrzega cichą mowę Boga i potrafi odróżnić to, co prawdziwe, od tego, co pozorne. Także biskup musi być pełen odwagi i pokory, tym, który nie zastanawia się, co mówi o nim dominująca opinia, ale kształtuje swoje kryterium miary na wzór Bożej prawdy i dla niej się angażuje «w porę i nie w porę». Musi być w stanie iść przodem i pokazywać drogę. Musi być na przedzie, idąc za Tym, który poprzedza nas wszystkich, ponieważ jest prawdziwym Pasterzem, prawdziwą obiecaną gwiazdą: Jezusem Chrystusem”⁶. Słowa te w pierwszym rzędzie można odnieść do papieża jako biskupa Rzymu.

Można się zastanawiać, czy ogłoszenie *Roku Wiary* nie jest jakimś gestem rozpaczki wobec głębokiego kryzysu wiary, o czym będzie mowa w dalszej części refleksji. Należy podkreślić, że Benedykt XVI wielokrotnie zwraca uwagę na kryzys wiary i różne przeciwności w jej wyznawaniu, jednak w pierwszej kolejności akcentuje pozytywny wymiar wiary i zadanie dzielenia się nią.

Przemawiając podczas niesporów na zakończenie roku 2011, papież podkreślił, że „*quaestio fidei* (kwestia wiary) jest priorytetowym wyzwaniem duszpasterskim. (...) Uczniowie Chrystusa mają sprawić, by w nich samych i w innych odrodziła się tęsknota za Bogiem oraz radość z życia Nim i dawania o Nim świadectwa, na bazie zawsze bardzo osobistego pytania: dlaczego wierzę?”. Apelowal też o „owocny dialog między chrześcijaństwem a współczesną kulturą” i zachęcał, aby „odkrywać na nowo piękno i aktualność wiary nie jako aktu samego w sobie, odizolowanego, dotyczącego pewnych momentów życia, ale jako stałego punktu odniesienia nawet najprostszych wyborów, który prowadzi do głębokiej jedności osoby i sprawia, że staje się ona sprawiedliwa, aktywna, dobroczynna, dobra. Należy tak ożywić wiarę, by stała się podstawą nowego humanizmu, który będzie potrafił tworzyć kulturę i rodzić zaangażowanie społeczne”⁷.

⁵ Benedykt XVI, *Mędrcy byli ludźmi o niespokojnym sercu*, „L'Osservatore Romano” 33(2012) nr 2, s. 24.

⁶ Tamże, s. 23.

⁷ Tenże, *Dziękujemy Panu za Jego dobrodziejstwa i powierzamy Mu nadzieje na przyszłość*, „L'Osservatore Romano” 33(2012) nr 2, s. 19.

Z kolei w Orędziu na Światowy Dzień Misyjny w roku 2012, pisząc o związku wiary z jej głoszeniem, położył akcent na fakt, że wiara w Boga „jest przede wszystkim darem i tajemnicą, które należy przyjąć w sercu i w życiu i za które trzeba zawsze dziękować Panu”. Zwrócił także uwagę na konieczność dzielenia się darem wiary: „wiara jest darem, który został nam dany, abyśmy się nim dzielili; jest podarowanym talentem, który ma owocować; jest światłem, które nie powinno nigdy pozostawać w ukryciu, ale winno oświetlać cały dom. Jest najważniejszym darem, jaki został nam uczyniony w naszym życiu, i nie możemy zatrzymywać go dla samych siebie”⁸.

Warto zwrócić uwagę na jeszcze jedną sprawę. Otóż *Rok Wiary* został ogłoszony z rocznym wyprzedzeniem. To nie jest przypadek – powiedział abp Rino Fisichella, przewodniczący Papieskiej Rady ds. Nowej Ewangelizacji. Według niego intencją papieża jest, by najpierw zrozumieć cel i sens *Roku Wiary*, a następnie dopiero ustalać programy i podejmować różne inicjatywy⁹. Jest to o tyle ważne, że perspektywa duszpasterska musi się opierać na jasnej doktrynie, inaczej zostanie zredukowana do jakiejś formy socjotechniki i tzw. chwytów duszpasterskich. Ortopraksja musi być zawsze zakorzeniona w ortodoksji.

III. Kontekst kościelny i społeczno-kulturowy *Roku Wiary*

Szukając odpowiedzi na powody ogłoszenia *Roku Wiary*, należy nadto zwrócić uwagę na jego kontekst kościelny i społeczno-kulturowy.

1. Kontekst kościelny

W liście *Porta fidei* Benedykt XVI wskazuje na trzy ważne okoliczności w życiu Kościoła. Dzień rozpoczęcia *Roku Wiary* zbiegnie się z 50. rocznicą rozpoczęcia obrad Soboru Watykańskiego II i 20. rocznicą ogłoszenia Katechizmu Kościoła Katolickiego. Nadto w październiku 2012 roku będzie odbywać się zwyczajny Synod Biskupów poświęcony nowej ewangelizacji.

Rok Wiary rozpocznie się 11 października 2012 roku, czyli w 50. rocznicę otwarcia obrad Soboru Watykańskiego II. Benedykt XVI pisze w swym liście, że sądzi, iż ta właśnie zbieżność „może być dobrą okazją, aby zrozumieć teksty

⁸ Tenże, *Potrzebne są nowe formy przekazywania Słowa Bożego. Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2012 r.*, „L'Osservatore Romano” 33(2012) nr 3, s. 11.

⁹ *Rok Wiary to dobra okazja, by sięgnąć po Chestertona*, www.radiovaticana.org [dostęp 14.06.2012].

pozostawione przez ojców soborowych, które zdaniem błogosławionego Jana Pawła II «nie tracą wartości ani blasku» (PF 5). Obydwaj papieże, Jan Paweł II i Benedykt XVI, brali udział w obradach Soboru Watykańskiego II, chociaż w różnych rolach. Obydwu też połączyła troska o właściwą recepcję soborowego nauczania.

Benedykt XVI, przemawiając 22 grudnia 2005 roku na spotkaniu z kardynałami, biskupami i pracownikami Kurii Rzymskiej, nawiązał do 40. rocznicy zakończenia Soboru i dał bardzo ważne wskazówki do zrozumienia samego Soboru i przemian w Kościele, które się po nim dokonały i nadal dokonują¹⁰. Mówił m.in. o dwóch kluczach hermeneutycznych, które leżą u podstaw zupełnie odmiennego zrozumienia i wprowadzania w życie postanowień Soboru Watykańskiego II i jego dokumentów: „Problemy z recepcją wzięły się stąd, że doszło do konfrontacji i przeciwstawienia sobie dwóch sprzecznych hermeneutyk i sporu na tym tle. Jedna wywołała zamieszanie, druga zaś – w sposób dyskretny, ale coraz bardziej widoczny – zaczęła przynosić i nadal przynosi owoce. Z jednej strony istnieje interpretacja, którą nazwałbym «hermeneutyką nieciągłości i zerwania z przeszłością»; nierzadko zyskiwała ona sympatię środków przekazu, a także części współczesnej teologii. Z drugiej strony istnieje «hermeneutyka reformy», odnowy zachowującego ciągłość jedyne podmiotu-Kościoła, który dał nam Pan; ten podmiot w miarę upływu czasu rośnie i rozwija się, zawsze jednak pozostaje tym samym, jedynym podmiotem – Ludem Bożym w drodze”¹¹.

Na braki właściwej recepcji soborowej eklezjologii zwracano uwagę przy wielu okazjach i na różne sposoby. Mimo upływu lat i nowych dokumentów Kościoła, nie widać dużego postępu w tym względzie. Zwraca na to uwagę m.in. ks. biskup Andrzej Czaja, zajmujący się od lat eklezjologią Soboru Watykańskiego II¹². Należy wyrazić nadzieję, że *Rok Wiary* będzie kolejną szansą i mobilizacją do przyswojenia bogactwa soborowej nauki.

Drugie ważne wydarzenie w kontekście ogłoszenia *Roku Wiary*, to 20. rocznica promulgowania Katechizmu Kościoła Katolickiego, co uczynił bł. Jan Paweł II w 30. rocznicę rozpoczęcia Soboru, czyli 11 października 1992 roku. Katechizm powstał dzięki współpracy episkopatu Kościoła katolickiego i trze-

¹⁰ Benedykt XVI, *Wydarzenia, które zachowamy w pamięci i sercu*, „L'Osservatore Romano” 27(2006) nr 2, s. 16-20.

¹¹ Tamże, s. 17.

¹² A. Czaja, *Co Kościół myśli o sobie? Refleksja na temat aktualnej samoświadomości Kościoła katolickiego w Polsce*, w: *Kościół marzeń? O reformie Kościoła w Polsce*, Lublin 2009, s. 55-56.

ba go widzieć jako autentyczny owoc i jeden z najważniejszych impulsów Soboru Watykańskiego II (por. PF 4). Benedykt XVI poświęca sprawie znaczenia i recepcji Katechizmu znaczny passus swojego listu (PF 11). Przywołuje przy tym słowa Jana Pawła II, który promulgując go konstytucją apostolską *Fidei depositum*, napisał: „Katechizm przyczyni się w znacznym stopniu do odnowy całego życia Kościoła. (...) Uznaję go za pożyteczne i właściwe narzędzie służące umacnianiu komunii Kościoła oraz za bezpieczną normę nauczania prawd wiary”. W takiej perspektywie Katechizm stanowi „cenną i niezbędną pomoc w systematycznym poznawaniu treści wiary”, a „*Rok Wiary* powinien być wyrazem wspólnego zobowiązania do odkrycia na nowo i zgłębiania podstawowych treści wiary, których systematyczna i organiczna synteza znajduje się w Katechizmie Kościoła Katolickiego” (PF 11).

Z rozpoczęciem *Roku Wiary* zbiega się także Synod Biskupów, który z inicjatywy Benedykta XVI został zwołany na październik 2012 roku i będzie obradował nt. *Nowa ewangelizacja mająca na celu przekazywanie wiary chrześcijańskiej*. Papież podkreśla, że „będzie to sprzyjająca okazja do wprowadzenia całej wspólnoty kościelnej w okres szczególnej refleksji i odkrywania na nowo wiary” (PF 4). Dokument przygotowawczy do Synodu, tzw. *lineamenta*¹³, zawiera propozycje spraw do przemyślenia. Dokument jest wnikliwą diagnozą sytuacji Kościoła. Aż 17 razy pada w nim słowo „odwaga”. Znamionuje to z jednej strony stan pewnego uspienia w Kościele, z drugiej jest apelem do zdecydowanych działań, by głosić Ewangelię z nową wyobraźnią. W tej perspektywie trzeba widzieć powołanie przez Benedykta XVI nowej dykasterii watykańskiej – Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji. Potrzebę jej istnienia, jak również zadania, które ma do spełnienia, określił papież w liście apostolskim z 21 września 2010 roku noszącym tytuł *Ubicumque et semper* (Wszędzie i zawsze)¹⁴. Warto nadmienić, że w ślad za papieską decyzją Konferencja Episkopatu Polski powołała Zespół ds. Nowej Ewangelizacji, który funkcjonować będzie w ramach Komisji Episkopatu ds. Duszpasterstwa.

2. Kontekst społeczno-kulturowy

Bardzo istotne dla zrozumienia sensu *Roku Wiary* jest również uwzględnienie kontekstu społeczno-kulturowego. Benedykt XVI zwraca szczególną

¹³ Synod Biskupów. XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, *Nowa Ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej*. *Lineamenta*, www.vatican.va [dostęp 15.06.2012].

¹⁴ Benedykt XVI, *Ewangelia zawsze i wszędzie*, „L'Osservatore Romano” 32(2011) nr 1, s. 11-13.

uwagę na dwie sprawy: coraz powszechniejszą nieobecność Boga we współczesnej kulturze i związany z tym głęboki kryzys wiary oraz jawną wrogość wobec chrześcijaństwa.

Gdy chodzi o pierwszy obszar, czyli utratę inspiracji wiary dla życia społecznego i towarzyszący mu kryzys wiary, to trzeba mieć na uwadze nie tylko list *Porta fidei*, ale także wiele innych wypowiedzi papieża. W tymże liście podkreśla, że chrześcijanie zatracili swą tożsamość. Bardziej interesują się sprawami politycznymi, społecznymi czy kulturalnymi niż wiarą. W konsekwencji wielu ludzi dotknął głęboki kryzys wiary (zob. PF 2).

Aby zdać sobie sprawę, jak kwestia religijnej obojętności i kryzysu wiary jest istotna dla Benedykta XVI, przywołajmy niektóre jego wypowiedzi. W wywiadzie zatytułowanym *Światłość świata* zwraca uwagę, że we współczesnej mentalności „sprawy wiary jawią się jako archaiczne, mityczne, przynależne do dawnej cywilizacji. Religia, w każdym razie chrześcijańska, uważana jest za relikw przeszłości”¹⁵. I konstatuje: „Niestety, są tak zwani katolicy z zawodu, którzy żyją ze swego katolickiego wyznania, ale źródło wiary bije w nich bardzo skromnie, to tylko pojedyncze krople. Musimy rzeczywiście postarać się o zmianę tej sytuacji”¹⁶. Z kolei w homilii wygłoszonej w Wielki Czwartek 2012 roku podczas Mszy św. Krzyżma mówił o coraz powszechniejszym w społeczeństwie „analfabetyzmie religijnym”. W konsekwencji „podstawowe elementy wiary, które w przeszłości znało każde dziecko, są coraz mniej znane”¹⁷.

Podjęwając problematykę kryzysu, który ogarnął współczesny świat, Benedykt XVI zwraca uwagę na główne jego źródło, jakim jest pomijanie Boga i wartości transcendentnych. Przemawiając 25 listopada 2011 roku do uczestników XXV zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Świeckich, którzy obradowali na temat *Zagadnienie Boga dzisiaj*, powiedział: „w naszych czasach rozpowszechniła się pewna mentalność, która rezygnując z wszelkiego odniesienia do tego, co transcendentalne, okazała się niezdolna do zrozumienia i ustrzeżenia tego, co ludzkie”. Konsekwencją rozpowszechniania się tej mentalności jest przeżywany kryzys, przy czym jest on „przede wszystkim kryzysem sensu i wartości, a dopiero w dalszej kolejności kryzysem ekonomicznym i społecznym”. „W tym kontekście – mówił dalej papież – pytanie o Boga jest w pewnym sensie «kwestią najważniejszą». Prowadzi nas ono do podsta-

¹⁵ *Światłość świata. Benedykt XVI w rozmowie z Peterem Seewaldem*, Kraków 2011, s. 144.

¹⁶ Tamże, s. 150.

¹⁷ Benedykt XVI, *Pokora krzyża i prawdziwa odnowa Kościoła*, „L'Osservatore Romano” 33(2012) nr 5, s. 16.

wowych pytań o człowieka, do wpisanych w jego serce aspiracji do prawdy, szczęścia i wolności, do których realizacji dąży¹⁸.

W podobnym tonie wypowiedział się podczas spotkania z członkami Kurii Rzymskiej w dniu 22 grudnia 2011 roku. Podkreślił, że wiodącym pytaniem ostatnich lat jest kwestia, jak dziś głosić Ewangelię? Jest ono ściśle związane z niekończącą się debatą na temat reformy Kościoła: jak ją prowadzić? jakie stawiać jej cele? co trzeba czynić, by odwrócić negatywne tendencje spadku powołań kapłańskich, coraz mniejszej liczby wiernych biorących czynny udział w życiu Kościoła? „Oczywiście, trzeba zrobić wiele rzeczy – powiedział Benedykt XVI. – Ale samo ich robienie nie rozwiązuje problemu. Rdzeniem kryzysu Kościoła w Europie jest kryzys wiary. Jeżeli nie znajdziemy nań odpowiedzi, jeżeli wiara nie nabierze na nowo żywotności, stając się głębokim przekonaniem i rzeczywistą siłą dzięki spotkaniu z Jezusem Chrystusem, wszelkie inne reformy pozostaną nieskuteczne¹⁹.

Z kolei w przemówieniu do uczestników zgromadzenia plenarnego Kongregacji Nauki Wiary, w dniu 27 stycznia 2012 roku, papież z troską przyznał, że „na rozległych obszarach ziemi wierze zagraża, że zgaśnie jak płomień, którego się nie podsyca. Stoimy w obliczu głębokiego kryzysu wiary, utraty zmysłu religijnego, który stanowi największe wyzwanie dla Kościoła”. „Odnowa wiary musi być zatem priorytetowym zadaniem całego Kościoła naszych czasów”, a *Rok Wiary* przyczyni się do tego, iż Bóg na nowo stanie się obecny w naszym świecie²⁰.

Innym problemem, z którym musi zmagać się Kościół, jest jawna wrogość wobec chrześcijaństwa. Prof. Joseph Weiler, znany m.in. ze swojego wystąpienia w obronie krzyża we włoskiej szkole przed Wielką Izbą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, wprost pisze o chrystofobii, która dominuje w elitach politycznych Europy²¹. Ale nie tylko w Europie, lecz praktycznie na całym świecie chrześcijanie doznają różnych form prześladowań, o czym informują raporty organizacji „Pomoc Kościołowi w Potrzebie”²².

¹⁸ Tenże, *Pytanie o Boga jest kwestią najważniejszą*, „L'Osservatore Romano” 33(2012) nr 2, s. 29.

¹⁹ Tenże, *Jak dziś głosić Ewangelię?*, „L'Osservatore Romano” 33(2012) nr 2, s. 38.

²⁰ Tenże, *Priorytetem jest odnowa wiary*, „L'Osservatore Romano” 33(2012) nr 3, s. 23-24.

²¹ J.H.H. Weiler, *Chrześcijańska Europa. Konstytucyjny imperializm czy wielokulturowość?*, Poznań 2003, s. 62-69.

²² *Prześladowani i zapomniani. Raport o prześladowaniach chrześcijan w latach 2007-2008*, Warszawa 2008; *Prześladowani i zapomniani. Raport o prześladowaniach chrześcijan w latach 2009-2010*, Warszawa 2010.

Obecny papież, jeszcze jako kardynał, w swoich rozważaniach o Europie podkreślał dziwną, żeby nie powiedzieć – chorą sytuację. Pod pozorem szacunku dla innych religii, „Zachód charakteryzuje się dziwną i niemal patologiczną nienawiścią do samego siebie; godnym podziwu zrozumieniem próbuje otwierać się na obce wartości, ale nie akceptuje własnej kultury, a we własnej historii dostrzega jedynie okrucieństwa i zniszczenia, pomijając momenty wielkie i szlachetne. Jeżeli Europa chce przetrwać, musi dokonać nowego spojrzenia na siebie samą, choć z pewnością potrzebna będzie krytyka i pokora. Bardzo modna ostatnio wielokulturowość jest częstokroć rezygnacją z własnych wartości, przy czym wielokulturowość nie może istnieć bez stałych wartości uniwersalnych”. Konkludując tę myśl, kardynał stwierdza, że w imię szacunku dla innych religii, winniśmy „w nas samych pielęgnować okazywanie Bogu naszej czci i dostrzegać oblicze Boga, który przyszedł do nas”²³.

Wiele miejsca zmaganiom Kościoła z agresywną laicyzacją poświęcił Benedykt XVI w swoim przemówieniu do biskupów ze Stanów Zjednoczonych Ameryki w dniu 19 stycznia 2012 roku²⁴. Podkreślił, że nauczanie moralne Kościoła nie ma charakteru zniewalającego, ale wyzwalający i jest „podstawą do budowania bezpiecznej przyszłości”. Papież zaznaczył, że świadectwo wiary Kościoła ma charakter publiczny, z poszanowaniem właściwej relacji między wiarą i rozumem. Zwrócił uwagę, że zarówno w dokumentach założycielskich, jak i w tradycji Stanów Zjednoczonych Ameryki jest zawarty konsensus mający swoje korzenie w wierze i wynikający z natury zasad etycznych. „Dziś ten konsensus – mówił papież – w znacznej mierze zmalował w obliczu nowych, silnych nurtów kultury, które nie tylko są bezpośrednio sprzeczne z różnymi głównymi naukami moralnymi w tradycji judeochrześcijańskiej, ale także coraz bardziej wrogie samemu chrześcijaństwu”. Benedykt XVI podkreślił również, że radykalny sekularyzm „coraz bardziej dochodzi do głosu w sferach polityki i kultury”, stanowiąc zagrożenie „na każdym poziomie życia kościelnego”. Odwołał się ponadto do relacji biskupów amerykańskich, którzy wyrażali niepokój z powodu próby ograniczania wolności religijnej, w tym odmowy poszczególnym osobom oraz instytucjom prawa do klauzuli sumienia w odniesieniu do współpracy w działaniach wewnętrznie złych. Innym przejawem takiej wrogiej tendencji jest sprowadzanie wolności religijnej jedynie

²³ J. Ratzinger, *Europa – jej duchowe podstawy wczoraj, dziś i jutro*, „Niedziela. Dodatek Akademicki” nr 14, z 14.10.2001, s. IV.

²⁴ Benedykt XVI, *Świadectwo Kościoła ma charakter publiczny*, „L'Osservatore Romano” 33(2012) nr 3, s. 15-16.

do swobody kultu, bez zagwarantowania poszanowania wolności sumienia. W obliczu tych zagrożeń papież wskazał na znaczenie zaangażowania dobrze uformowanego laikatu katolickiego.

IV. Cele *Roku Wiary*

Z przytoczonych już wypowiedzi Benedykta XVI wyłaniają się pośrednio lub bezpośrednio cele związane z *Rokiem Wiary*. Spróbujmy je bliżej sprecyzować. W liście *Porta fidei* papież napisał, że chciałby nakreślić „w zarysie program, który pomoże w głębszym zrozumieniu nie tylko treści wiary, ale wraz z nimi także aktu, przez który decydujemy się całkowicie powierzyć Bogu, w pełnej wolności” (PF 10). Można więc przyjąć, że papieska inicjatywa *Roku Wiary* ma dwa główne cele. Po pierwsze chodzi o uwyrażnienie osobistego doświadczenia wiary w Jezusa Chrystusa. Drugi cel to zachęta do poznania treści wiary, czyli tego, w co wierzymy.

Gdy chodzi o pierwszy cel, to Benedykt XVI w swoim nauczaniu wielokrotnie podkreśla potrzebę odzyskania smaku wiary, radości bycia uczniem i wyznawcą Chrystusa oraz wynikającego stąd świadectwa ludzi wierzących. Niekiedy czyni to w kontekście „znużenia wiarą”. W liście *Porta fidei*, przywołując zachętę św. Pawła skierowaną do Tymoteusza, by „zabiegał o wiarę” (por. 2 Tm 2,22), zwraca uwagę, że „ta zachęta skierowana jest do każdego z nas, aby nikt nie był leniwy w wierze” (PF 15). Podkreśla też, że „współczesny świat szczególnie potrzebuje dziś wiarygodnego świadectwa” wierzących (PF 15). Kwestię wiarygodności świadectwa ludzi wierzących akcentuje ponownie na innym miejscu, gdy pisze o pragnieniu, „aby ten Rok rozbudził w każdym wierzącym aspirację do wyznawania wiary w pełni i z odnowionym przekonaniem, z ufnością i nadzieją. (...) Zwłaszcza w tym Roku każdy wierzący powinien na nowo odkryć treść wiary, którą wyznaje, celebry, przeżywa i przemadla, i zastanowić się nad samym aktem wiary” (PF 9).

Zapał w przekazywaniu wiary nie jest czymś samoistnym, ale czerpie swoją żywotną siłę i ekspresję z doświadczenia miłości Jezusa ofiarowanej nam w Bożym Słowie i sakramentach: „Wiara bowiem rośnie, gdy jest przeżywana jako doświadczenie doznawanej miłości i kiedy jest przekazywana jako doświadczenie łaski i radości” (PF 7). Dlatego istotne staje się karmienie się „Słowem Bożym, wiernie przekazywanym przez Kościół, i Chlebem życia, danymi jako wsparcie tym, którzy są Jego uczniami (por. J 6,51)” (PF 3). *Rok Wiary* staje się dobrą okazją, „by z większym zaangażowaniem celebrować wiarę w liturgii,

a zwłaszcza w Eucharystii” (PF 9). To Jezus Chrystus musi się stawać miarą wszelkiego przepowiadania Kościoła. „Nie głosimy prywatnych teorii i opinii, ale wiarę Kościoła, którego jesteśmy sługami” – powiedział papież w homilii podczas Mszy św. Krzyżma w Wielki Czwartek 2012 roku²⁵. Z kolei w Orędziu na Światowy Dzień Misyjny 2012 roku napisał: „Głównym elementem głoszenia jest zawsze to samo: kerygma Chrystusa, który umarł i zmartwychwstał dla zbawienia świata, kerygma bezwarunkowej i całkowitej miłości Boga do każdego mężczyzny i każdej kobiety, której najwyższym wyrazem było posłanie odwiecznego i jednorodzonego Syna, Pana Jezusa, który raczył wziąć na siebie ubóstwo naszej ludzkiej natury, umiłować ją i odkupić od grzechu i śmierci przez złożenie siebie w ofierze na krzyżu”²⁶.

Papież wielokrotnie podkreśla, że *Rok Wiary* winien przyczynić się wśród wyznawców Jezusa do odnowienia zapału i „entuzjazmu dla przekazywania wiary” (PF 7)²⁷. Wiara bowiem rośnie i umacnia się, gdy się wierzy, konstatuje Benedykt XVI. I podkreśla: „Nie ma innej możliwości, by zyskać pewność co do własnego życia, jak tylko coraz bardziej powierzając siebie w ręce tej miłości, która zdaje się coraz większa, ponieważ swoje źródło ma w Bogu” (PF 7).

Jest jeszcze jeden istotny element w doświadczeniu i świadectwie wiary. Chodzi o autentyczne nawrócenie „do Pana, jedynego Zbawiciela świata” (PF 6). W tej perspektywie *Rok Wiary* jest wielkim wyzwaniem. W przemówieniu wygłoszonym 25 września 2011 roku we Fryburgu podczas spotkania z katolikami zaangażowanymi w Kościele i społeczeństwie, Benedykt XVI znaczną jego część poświęcił wciąż aktualnej pokusie uwikłania się Kościoła w logikę świata daleką od logiki Ewangelii²⁸. Podkreślił najpierw, że wiara ludzi w odwieczną miłość Boga jest zawsze czymś niezwykłym. Z powodu Chrystusowego krzyża „wiara chrześcijańska zawsze, a nie tylko w naszych czasach, jest dla człowieka zgorzeniem”. Niestety, to pierwotne zgorzenie zostało „odsunięte w cień w ostatnim czasie przez inne bolesne skandale ludzi głoszących wiarę”, a „prawdziwe wymogi chrześcijańskiej Ewangelii przysłania niegodziwość jej głosicieli”. To bardzo zdecydowane słowa, które nie pozostawiają wątpliwości, że również Kościół naszych czasów potrzebuje nawrócenia. Papież zwrócił uwagę, że w historii Kościoła oprócz wiernej służby Jezusowi, zawsze widoczna jest przeciwna tendencja – „do samozadowolenia, przystosowywania się do tego

²⁵ Tenże, *Pokora krzyża i prawdziwa odnowa Kościoła*, s. 17.

²⁶ Tenże, *Potrzebne są nowe formy przekazywania Słowa Bożego*, s. 11.

²⁷ Zob. tamże; tenże, *Pokora krzyża i prawdziwa odnowa Kościoła*, s. 17.

²⁸ Tenże, *Kościół musi się wciąż nawracać*, „L'Osservatore Romano” 32(2011) nr 12, s. 38-40.

świata, samowystarczalności i dostosowywania się do kryteriów świata. Niezwykle Kościół przywiązuje tym samym znacznie większą wagę do organizacji i instytucjonalizacji niż do swego powołania, aby był otwarty na Boga i otwierał świat na bliźniego”. Dlatego wciąż potrzebne jest oczyszczenie Kościoła i szukanie nowych dróg głoszenia orędzia Chrystusa. Przy czym „nie chodzi tu o znalezienie nowej taktyki, aby Kościół na nowo wylansować. Chodzi przede wszystkim o odrzucenie tego wszystkiego, co jest jedynie taktyką, i o dążenie do pełnej szczerości, która nie lekceważy ani nie tłumi w żadnej mierze prawdy naszego dziś, ale urzeczywistnia w pełni wiarę dzisiaj, wstrzeźliwie żyjąc nią właśnie dzisiaj, w pełni ją sobie przyswajając, usuwając z niej to, co ma tylko pozor wiary, a naprawdę jest jedynie konwencją i przyzwyczajeniem”.

Drugim ważnym celem *Roku Wiary* jest potrzeba lepszego zrozumienia prawd wiary, gdyż istnieje głęboka „jedność między aktem, którym się wierzy, a treścią, z którą się zgadzamy” (PF 10). Aby obchodzić *Rok Wiary* w sposób godny i owocny, „potrzebna jest wzmożona refleksja na temat wiary” (PF 8). Jest to istotne zadanie w kontekście współczesnej mentalności, która zatracza wrażliwość na Boga i wartości transcendentne. W przemówieniu skierowanym do uczestników XXV zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Świeckich, wygłoszonym 25 listopada 2011 roku, Benedykt XVI podkreślił, że ważna jest obecność chrześcijan w sferze społecznej, w polityce i gospodarce. Zwrócił jednak przy tym uwagę, że często to zaangażowanie staje się pierwsze, z zapomnieniem lub zagubieniem troski o rozwój wiary. Dlatego istotne jest stawianie na nowo pytania o obecność Boga, także w środowisku kościelnym. Jak rozbudzać pytanie o Boga? „Pytanie o Boga – odpowiada papież – jest rozbudzane przez spotkanie z tym, kto ma dar wiary, z tym, kto utrzymuje żywą więź z Panem. Boga poznaje się za pośrednictwem ludzi, którzy Go znają: droga do Niego w konkretny sposób prowadzi przez tego, kto Go spotkał”. Znacząca rola przypada w tym względzie ludziom świeckim²⁹.

Postulat zrozumienia treści wiary wiąże się z jednej strony z budzeniem uśpionego rozumu, z drugiej – z pokorą wobec tajemnicy Boga. Postulat rozumności wiary powraca wielokrotnie w nauczaniu Benedykta XVI. Jest on obecny w jego nauczaniu jako teologa i kardynała, pozostaje również w jego nauczaniu papieskim. W jednym z tzw. wykładów bawarskich zwraca uwagę, że braki współczesnej teologii wynikają w znacznej mierze z tego, że „brakuje jej odwagi całkowitego rozbudzenia rozumu”. Konsekwencją takiego zaniedbania pozostaje „alternatywa między głoszeniem rzeczy niezrozumiałych

²⁹ Tenze, *Pytanie o Boga jest kwestią najważniejszą*, s. 29.

a dostosowaniem się do aktualnie obowiązującego trendu intelektualnego”. Dlatego pilnym zadaniem teologii i teologów jest pomoc w zrozumieniu prawd wiary³⁰, bowiem „znajomość treści wiary jest istotna, by wyrazić swą zgodę, to znaczy, aby w pełni, rozumem i wolą, przyjąć to, co proponuje Kościół. Znajomość wiary wprowadza w pełnię tajemnicy zbawczej, objawionej przez Boga” (PF 10).

Głównym źródłem w refleksji teologicznej pozostaje Pismo Święte. Istotną pomocą w rozumieniu, jak Kościół wierzy są teksty II Soboru Watykańskiego i Katechizm Kościoła katolickiego oraz nauczanie bł. Jana Pawła II.

V. Wskazania duszpasterskie na *Rok Wiary*

Zgodnie z zapowiedzią Benedykta XVI, odpowiednie wytyczne na *Rok Wiary* od strony duszpasterskiej zostały przygotowane i opublikowane przez dykasterie watykańskie na czele z Kongregacją Nauki Wiary w postaci specjalnej noty (7.01.2012). Nota składa się ze wstępu, w którym są przypomniane główne założenia *Roku Wiary* nakreślone przez papieża, i wskazówek duszpasterskich. Charakter tych wskazań został określony w samym dokumencie. „Są to propozycje – czytamy w nocie – które mają na celu pobudzenie w przykładowy sposób wspólnoty kościelnej do odpowiedzialnej odpowiedzi na wezwanie Ojca Świętego do przeżywania w pełni tego Roku, jako specjalnego «czasu łaski». Radosne odkrycie wiary będzie mogło także wpłynąć na umocnienie jedności i wspólnoty różnych środowisk, które tworzą wielką rodzinę Kościoła”³¹.

Nota zawiera 40 szczegółowych propozycji odnoszących się do czterech płaszczyzn Kościoła – od powszechnej po coraz bardziej lokalne: Kościoła powszechnego, konferencji biskupich, diecezji oraz parafii, wspólnot, stowarzyszeń, ruchów. Dla każdego z tych szczebli zaproponowano po dziesięć punktów. Co jest istotne, nie wykluczają one innych propozycji, jakimi Duch Święty natchnie duszpasterzy i wiernych na całym świecie. Przywołajmy niektóre najistotniejsze wskazania zawarte w nocie Kongregacji.

Głównym wydarzeniem na płaszczyźnie Kościoła powszechnego będzie XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów na temat nowej ewangelizacji. W trakcie obrad Synodu nastąpi otwarcie *Roku Wiary* w dniu 11 października 2012 roku. Nadto zachęca się w *Roku Wiary* do organizowa-

³⁰ J. Ratzinger, *Wykłady bawarskie z lat 1963-2004*, Warszawa 2009, s. 93-94.

³¹ *Nota Kongregacji Nauki Wiary*, s. 55.

nia pielgrzymek do Rzymu, Ziemi Świętej i ważnych sanktuariów. Zaleca się organizowanie międzynarodowych kongresów, zwłaszcza celem pogłębienia znajomości treści nauki katolickiej i przypomnienia nauczania Soboru Watykańskiego II. Całością spraw związanych z obchodami *Roku Wiary* ma kierować specjalny sekretariat, który zostanie utworzony przy Papieskiej Radzie ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji.

Na płaszczyźnie krajowych konferencji biskupów zaleca się m.in. wznawianie publikacji dokumentów soborowych, Katechizmu Kościoła katolickiego i jego Kompendium. Zwraca się uwagę na popularyzowanie znajomości rodzimych świętych, ukazywanie związków wiary ze sztuką i przygotowanie popularyzatorskich materiałów dotyczących wiary o charakterze apologetycznym, by ułatwić odpowiedź na pytania pojawiające się w związku z działalnością sekt czy też z sekularyzacją i relatywizmem.

Z kolei na płaszczyźnie diecezjalnej zaleca się, by *Rok Wiary* rozpocząć i zakończyć mszą. Zachęca się do zorganizowania w każdej diecezji, zwłaszcza dla kapłanów, osób konsekrowanych i katechetów, dnia poświęconego Katechizmowi Kościoła katolickiego. Podkreśla się, by w *Roku Wiary* większą uwagę poświęcić szkołom katolickim.

Ostatnia grupa wskazań dotyczy parafii, wspólnot, stowarzyszeń i ruchów kościelnych. Wszystkich wiernych zachęca się do uważnej lektury listu apostołskiego Benedykta XVI na Rok Wiary *Porta fidei*, propagowania w duszpasterstwie parafialnym dokumentów Soboru Watykańskiego II i Katechizmu Kościoła katolickiego. Podkreśla się także znaczenie misji ludowych i podobnych inicjatyw w parafiach. W odniesieniu do osób konsekrowanych podkreśla się potrzebę większego zaangażowania się w nową ewangelizację, stosownie do własnego charyzmatu. W homilii wygłoszonej 2 lutego 2012 roku podczas nieszporów w święto Ofiarowania Pańskiego Benedykt XVI zapowiedział, że Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego wyda odpowiednie wytyczne i dołoży starań, by *Rok Wiary* był dla osób konsekrowanych czasem stosownej odnowy i wierności oraz pogłębienia konsekracji³². Do odnajdywania umocnienia w wierze i przeżywania *Roku Wiary* z Kościołem powszechnym zachęcił papież chorych i cierpiących w Orędziu na XX Światowy Dzień Chorego obchodzony 11 lutego 2012 roku³³.

³² Benedykt XVI, *Dziękujemy za dar powołania*, „L'Osservatore Romano” 33(2012) nr 3, s. 26.

³³ Tenże, *Orędzie Ojca Świętego na XX Światowy Dzień Chorego*, „L'Osservatore Romano” 33(2012) nr 2, s. 10.

Zakończenie

Należy jeszcze raz podkreślić, że *Rok Wiary* został ogłoszony z rocznym wyprzedzeniem, by był odpowiedni czas do przemyślenia, przemodlenia i właściwego jego przygotowania. Chodzi o to, by właściwie wykorzystać ten czas na pogłębienie osobistej relacji z Jezusem i odnowienie zapału w głoszeniu i świadectwie wiary. Zawsze istnieje bowiem pokusa redukcji Roku do kolejnej akcji duszpasterskiej.

Bazą źródłową dla powyższych rozważań stanowił nie tylko papieski list *Porta fidei*, ale bogate nauczanie Benedykta XVI. Możemy tu dostrzec, jak wielkim nauczycielem wiary i zatroskanym o losy Kościoła jest Ojciec Święty. Oby jego entuzjazm wiary, gorliwość i zapal stały się udziałem pasterzy i wiernych Kościoła powszechnego.

THE YEAR OF FAITH FROM THE PASTORAL PERSPECTIVE

Summary

Among the issues connected with the celebration of *The Year of Faith* (2012-2013), proclaimed by Benedict XVI, the theological and pastoral perspective is also essential. The reflection „*The Year of Faith* from the pastoral perspective” has been formulated in five points. First the pope’s initiative itself is discussed and then an answer is searched to the question: Why has *the Year of Faith* been proclaimed? Therefore showing the ecclesiastic and socio-cultural context of the event has been indispensable. These reflections have been completed with the discussion of aims laid down by the pope and of pastoral instructions prepared for *the Year of Faith* by the Vatican dicasteries. These reflections have been based not only on the pope’s letter *Porta fidei*, but also on the rich teaching of Benedict XVI.